ISNN 3030-3907

2026/4
VOLUME 1

DEVELOPMENT OF SCIENCE

ILMIY JURNAL

Development of science

Ilmiy jurnal

2026/4 VOLUME 1

ISSN 3030 -3907

Ilmiy jurnal OAK rayosatining 2024 yil 27 sentabrdagi 361-son qaroriga asosan 02.00.00 kimyo fanlari hamda 2025 yil 12 fevral 367- son qaroriga asosan 05.00.00 texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

BOSH MUHARRIR:
Temirov Alisher Hoshim o‘g‘li – texnika fanlari falsafa doktori (PhD),Dotsent.
TAHRIRIYAT KENGASH RAISI:
Fozilov Sadriddin Fayzullayevich – texnika fanlari doktori, professor
TAHRIRIYAT KENGASH A’ZOLARI

TEXNIKA FANLARI/ TECHNICAL SCIENCES/ ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

Bozorov G‘ayrat Rashidovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Abdurahmonov Olim Rustamovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Adizov Bobur Zamirovich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Umumiy va noorganik kimyo instituti, professor
Hayitov Ruslan Rustamjonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Jumayev Qayum Karimovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Berdiyev Dorob Murodovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor
Maxmudov Rafiq Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Tilloyev Lochin Ismatilloyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Raxmonov Qahramon Sanakulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Barakayev Nusratullo Rajabovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor.
Jo‘rayev Xayrullo Fayziyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Panoyev Erali Rajabboyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Ataullayev Sherzod Nabiullyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Malik Negmurodovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Axmedova Ozoda Bahronovna
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti.
Safarov Bahri Jumayevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Xaydarov Axtam Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Safarov Jasur Alijon o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Асадова Раъно Дилмуратовна
Тошкент Давлат техника университети доценти

KIMYO FANLARI/ CHEMICAL SCIENCES/ ХИМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Axmedov Voxid Nizomovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Umarov Baqo Bafoyevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Kodirov Abduaxad Abduraximovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Qurbonov Mingniqul Jumagulovich
Qarshi davlat Universiteti, dotsent
Turemuratov Sharibay Naurizbaevich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Qoraqalpog‘iston bo‘limi Bosh ilmiy kotibi, professor
Tursunov Kaxor Shonazarovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Do‘stov Hamro
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Panoyev Nodir Shavkatovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Olimov Bobur Bahodir o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Kasimov Sherzod Abduazimovich
Termiz Davlat Universiteti, professor.
Aliqulov Rustam Valiyevich
Termiz Davlat Universiteti, professor
Tropov Xamza Tursunovich
Samarqand Davlat Universiteti, professor

IQTISODIYOT FANLARI/ ECONOMICS/ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Nizamov Aslitdin Badreddinovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Boboyev Akmal Choriyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Ergashxojayeva Shaxnoza Djasurovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Saidaxmedova Nodira Ilxomovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Muxsinov Bekzod Toxirovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shakarov Qulmat Ashirovich
Renessans ta'lim universiteti,dotsent.
Jumaeva Zulfiya Qayumovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Norova Salomat Yusupovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Avezova Shaxnoza Maxmudjonovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Jalilov Jamshid G‘anijonovich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, dotsent
Xasanova Gulruh Djumanazarovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.

PEDAGOGIKA FANLARI/ PEDAGOGICAL SCIENCES / ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Siddiqova Sadoqat G‘afforovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Zoyirov Erkin Xalilovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, DSc, professor
Gaffarov Feruz Hasanovich
Puchon Universiteti, *professor*
Ruziyev Davron Yuldashevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Muradova Firuza Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Yunusova Gulandon Samiyevna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
To‘xtayeva Zebo Sharifovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Navro‘zova Gulchixra Nigmatovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Uzoqova Laylo Polvonovna
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.
To‘raqulova Marjona Qiyom qizi
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Muradova Zarina Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Sanjar Aslonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shodiyev Jahongir Jo‘raqulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent
Gaffarov Laziz Hasanovich
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.

Tahririyat a’zolarning to‘liq ro‘yxati jurnalning www.devos.uz saytida keltirilgan.

Tahririyat hay’ati a’zolarining tarkibini o‘zgartirish hamda qo‘shimcha kiritish yoki tahririyat a’zoligidan chiqarish bosh muharrir tomonidan amalga oshiriladi.

ISSN 3030-3907

Development of science ilmiy jurnali 2024 yil 15 aprel kuni №256445 sonli guvohnoma bilan Davlat ro‘yxatidan o‘tgan.

To‘plam elektron ko‘rinishda (pdf formatida) mualliflarga taqdim etiladi. To‘plamga kiritiladigan maqolalarning mazmuni, ulardagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligiga hamda har qanday fikr - mulohazalarga mualliflarning o‘zlari mas’ul hisoblanadilar. Talablarga javob bermaydigan maqolalar to‘plamga kiritilmaydi. Tashkiliy qo‘mita maqola matnini qisqartirish, qisman tuzatish kiritish, seksiyalarga joylashtirish huquqiga ega.

ISSN 3030-3907

VOKAL-XOR ISHIDA NAFAS USTIDA OLIB BORILADIGAN AMALIY ISHLARNI TASHKIL ETISH USLUBIYOTI.

Raxmonberdiyeva S.M.

Nizomiy nomidagi O‘zbekiston milliy pedagogika universiteti, musiqiy ta’lim kafedrasi o‘qituvchisi.

E-mail: raxmonberdiyevasurayyo@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola vokal-xor jamoalari bilan ishlashda xonandalik mahoratining asosi bo‘lgan — to‘g‘ri nafas olish texnikasini shakllantirishning uslubiy asoslariga bag‘ishlanadi. Unda nafas olish turlari va kuylash uchun maqbul usullar berilgan, shuningdek nafas ustida ishlashning amaliy bosqichlari haqida batafsil bayon etilgan. Nafasni tejash va “tayanch” hissini rivojlantirish uchun vokal mashqlari tavsiya etilgan.

Kalit so‘zlar: Vokal-xor, nafas, xonanda, estetik, qo‘shiq, xor, ovoz, tembri, diafragma, tuyg‘u, ijodkor, musiqa, shaxs.

Аннотация. Данная статья посвящена методическим основам формирования правильной техники дыхания, являющейся фундаментом вокальных навыков при работе с вокальными и хоровыми коллективами. В ней приводятся виды дыхания и оптимальные методики пения, а также подробно описываются практические этапы работы над дыханием. Рекомендуются вокальные упражнения для сохранения дыхания и развития чувства «опоры».

Ключевые слова: Вокальный хор, дыхание, певец, эстетика, песня, хор, голос, тембр, диафрагма, эмоция, творческий, музыка, личность.

Abstract. This article focuses on the methodological foundations of developing proper breathing technique, which is the foundation of vocal skills when working with vocal and choral groups. It describes breathing patterns and optimal singing techniques, as well as describes in detail the practical steps of breathing practice. Vocal exercises are recommended for maintaining breathing and developing a sense of “support”

Key words: Vocal choir, breathing, singer, aesthetics, song, choir, voice, timbre, diaphragm, emotion, creativity, music, personality.

KIRISH.

Milliy dastur va islohotlar doirasida sifat jihatidan yangilanish va modernizatsiya davrini boshidan kechirayotgan O‘zbekiston Respublikasining zamonaviy umumiy o‘rta ta’lim tizimida o‘quvchi shaxsini har tomonlama barkamol etib tarbiyalashga alohida e’tibor qaratilmoqda. Maktablarda musiqa va qo‘shiqchilik darslari bolalarning nafaqat dastlabki musiqiy bilimlarini, balki qo‘shiqlar ijrosi orqali, shu jumladan, ona tilida ham ijodkorlik, hissiy aql-zakovat, jamiyat tuyg‘usini, milliy o‘zlikni anglashni rivojlantirishga qaratilgan. Vokal va

ISSN 3030-3907

xor qo‘shiqchiligi orqali o‘quvchilar musiqa madaniyatining boy dunyosi bilan tanishadilar, estetik did va his-tuyg‘ularini rivojlantiradilar, ijodiy qobiliyatlarini namoyon etadilar. Bu esa zamonaviy jamiyatning barkamol shaxsni tarbiyalash talablariga to‘liq javob beradi. Vokal va xor mashg‘ulotlari nafaqat musiqiy, balki umumiy intellektual rivojlanishga ham yordam beradiю

Vokal san’atida nafas — bu nafaqat hayotiy ehtiyoj, balki ovoz hosil qilishning "yoqilg‘isi" va asosiy quvvat manbaidir. Xor jamoasi bilan ishlashda jamoaviy nafas madaniyatini shakllantirish asar talqinining badiiy darajasini belgilaydi.

Fiziologik jihatdan ham vokal mashg‘ulotlar foydalidir. To‘g‘ri nafas olish texnikasi nafaqat ovoz sifatini yaxshilaydi, balki butun organizmga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi: o‘pka hajmini kengaytiradi, qon aylanishini yaxshilaydi, immunitetni mustahkamlaydi. Xususan, to‘g‘ri qo‘yilgan qo‘shiq nafasi – bu diafragmal nafas bo‘lib, u barcha ichki organlarning massaji vazifasini bajaradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR.

Qo‘shiqcyi holati va nafas olish vokal - xor ta’limining murakkab, ko‘p bosqichli tizimidagi asosiy, asosli va o‘zaro bog‘liq elementlar bo‘lib, ko‘p jihatdan ovozning nafaqat texnik sifatini, balki ovozning badiiy go‘zalligi va estetik qiymatini, chidamliligini, texnik qobiliyatini, dinamik moslashuvchanligini va pirovardida, badiiy ta’sirchanlikni, tinglovchining hissiyotini belgilaydi.

Nafas olish - bu baquvvat asos, poydevor, hayot kuchi va ovozning “haydovchisi”. Qo‘shiq tovushining asosiy, asosiy parametrlari uning kuchi, davomiyligi, bir tekisligi, barqarorligi, parvozi, moslashuvchanligi, tembri, dinamik diapazoni to‘g‘ridan-to‘g‘ri nafas olish sifati, chuqurligi, nazorati va tashkil etilishiga bog‘liq. Kuylovchi nafasini rivojlantirish va takomillashtirish murakkab, uzoq, mashaqqatli va serqirra jarayon bo‘lib, o‘qituvchidan fiziologiya, metodikaga oid chuqur, fundamental bilimlarni, o‘quvchidan esa sabr-toqat, onglilik, o‘z-o‘zini nazorat qilish, intizom va muntazam, tizimli mashq qilishni talab qiladi. Dastlabki, eng muhim bosqichda o‘quvchilarda qo‘shiqchining nafas olish mexanizmini to‘g‘ri, yetarli darajada tushuntirish zarur.

Nafas olishni o‘rgatish va rivojlantirish uchun asosiy, mashqlar odatda bir nechta asosiy yo‘nalishlarni o‘z ichiga oladi: Qisqa, sokin, jim va chuqur nafas olishni rivojlantirish uchun mashqlar, birinchi navbatda burun orqali va kamroq, alohida hollarda og‘iz orqali, jimgina, masalan, “s” yoki “sh” undoshlari bilan, analga oshiriladi. Ushbu mashqlarning asosiy maqsadi havoni bir tekisda, silkinishlar yoki bosim o‘zgarishisiz, nafas olishni faol rivojlantiruvchi va mustahkamlashni o‘rganishdir. Nafas chiqarish yumshoq, ammo boshqarilgan bo‘lishi kerak. Har darsda “nafas mashqlari” qo‘shiq aytishdan avval bajariladi.

ISSN 3030-3907

Mashqlar: “sss–fff–shsh–sss” — uzun nafasni saqlash uchun, “ha–ha–ha” — qisqa, ritmik nafas chiqarish uchu,. “pff–pff–pff” — nafasni teng taqsimlash uchun bajariladi.

NATIJALAR.

Nafas olish turlari va kuylash uchun maqbul usul

Vokal uslubiyotida nafas olishning bir necha turi mavjud:

➢ ko‘krak-qorin (diafragma) nafasi- bu xor ijrochiligida eng samarali usul

➢ Yelka nafasi (yuqori): sayoz va shovqinli, ovoz boylamlariga ortiqcha zo‘riqish beradi. (Tavsiya etilmaydi).

➢ Qovurg‘a-diafragma nafas: Bunda o‘pkaning pastki qismlari havoga to‘ladi, qorin devori va pastki qovurg‘alar kengayadi. Bu kuylovchiga havo oqimini uzoq vaqt boshqarish imkonini beradi.

Nafas ustida ishlashning amaliy bosqichlari

Musiqa darslarida qo‘shiq kuylash faoliyatida dastlabki 5 daqiqani nafas mashqlariga ajratilishi shart. Amaliy ishlarni quyidagi tartibda tashkil etish tavsiya etiladi:

Tayyorgarlik mashqlari (Ovoz chiqarmasdan)

✓ “Guldasta hidi”: Burun orqali chuqur va xotirjam nafas olib, bir soniya ushlab turish va og‘iz orqali asta-sekin chiqarish.

✓ “Shamni o‘chirish”: To‘plangan havoni lablarni cho‘chchaytirgan holda, ingichka va kuchli oqim bilan “f-f-f” tovushida chiqarish.

✓ “Nasos”: Qisqa-qisqa, faol nafas olish va chiqarish (diafragma ishini jonlantirish uchun).

Vokal mashqlari (Ovoz bilan)

Nafasni tejash va “tayanch” hissini rivojlantirish uchun:

•Bitta tovushni (masalan, “u” yoki “o”) o‘rtacha dinamikada imkon qadar uzoq va tekis kuylash.

•Staccato (sakrab-sakrab): Faol nafas zarbi bilan qisqa tovushlar ijro etish.

•Zanjirsimon nafas uslubi: Xor jamoasining o‘ziga xos xususiyati shundaki, ular uzoq davom etadigan musiqiy iboralarni to‘xtovsiz kuylashlari kerak. Buning uchun “zanjirsimon nafas” usulidan foydalaniladi:

Qoidasi: Sinf o‘quvchilari bir vaqtda nafas olmaydilar.

Ijrosi: Bir o‘quvchi nafasi tugashidan biroz avval ovozni sekin pasaytirib, tezda nafas oladi va umumiy ansamblga qaytadan qo‘shiladi.

Asosiy shart: Nafas olish qo‘shni o‘quvchi bilan bir vaqtga to‘g‘ri kelmasligi va so‘z o‘rtasida bo‘lmasligi lozim. O‘quvchining nafas olish texnikasidagi markaziy, asosiy tushunchalardan biri bu “tovushli tayanch” tushunchasidir. Qo‘llab-quvvatlash - bu nafas olish mushaklarining, birinchi

ISSN 3030-3907

navbatda, diafragma va qorin bo‘shlig‘i mushaklarining faol, muvofiqlashtirilgan ishi bilan uzviy bog‘liq bo‘lgan o‘ziga xos fiziologik va akustik sezgilar majmuasi bo‘lib, ular barqaror, elastik tayanchni, ovoz paychalarining ostidagi havo ustunini hosil qiladi va shu bilan ovozning barqarorligi, parvozi, boyligi, go‘zalligi va professionalligini ta’minlaydi. Ushbu qo‘llab-quvvatlash tuyg‘usini tarbiyalash, rivojlantirish va nozik sozlash eng murakkab va nozik pedagogik vazifalardan biridir, chunki u so‘z bilan ko‘rsatish va tushuntirish qiyin bo‘lgan sof ichki, sub’yektiv, mushak hissiyotlarini o‘z ichiga oladi.

Yagona, uzluksiz nafas olish zanjiri: uzoq, kengaytirilgan iboralarda, bitta xonandaning individual nafasi ob’yektiv ravishda yetarli bo‘lmasa, qo‘shiqchilar “zanjir” nafasini qo‘llashadi. Bu usulda xor a’zolari bir vaqtning o‘zida emas, balki navbatma-navbat, turli, oldindan belgilangan lahzalarda nafas oladilar, nafas olishlarini niqoblaydilar va yashiradilar, shunda xorning umumiy ovozi uzluksiz, kuchsiz, pauza va bo‘shliqlarsiz bo‘ladi. Bu murakkab usulni o‘zlashtirish yuksak ijro mahoratini, ansambl sezgirligini, o‘zaro tushunishni talab qiladi.

Nafas olish ustida ishlashda o‘quvchilarning yoshi, fiziologik va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda alohida e’tibor va qat’iy yakka yondashuv muhim ahamiyatga ega. Masalan, maktab yoshidagi kichik yoshdagi bolalarda hali yetarlicha rivojlangan, kuchli nafas olish mushaklari mavjud emas va ularning o‘pka sig‘imi nisbatan kichikdir. Shuning uchun ular bilan ishlash ayniqsa ehtiyotkorlik va muloyimlik bilan olib borilishi, sodda tushunarli mashqlardan va qisqa, oson kuylanadigan musiqiy iboralardan keng foydalanish kerak. Ushbu dastlabki bosqichdagi asosiy maqsad - tinch, jim, chuqur nafas olish va bir tekis, tejamkor, barqaror ko‘nikmalarini rivojlantirish va mustahkamlash, shuningdek, to‘g‘ri, barqaror qo‘shiq kuylashni tizimli ishlab chiqish zarur. O‘smirlarda ovoz mutatsiyasining murakkab va hal qiluvchi davrida nafas olish ustida ishlash ayniqsa muhim, dolzarb va zarur bo‘lib qoladi, chunki to‘g‘ri tashkil etilgan, yaxshi boshqariladigan va qo‘llab-quvvatlanadigan nafas olish ushbu o‘tish davrining qiyinchiliklarini yumshatish va kamaytirishga yordam beradi, halqumdagi ortiqcha kuchlanishni olib tashlaydi va shu bilan to‘laqonli, go‘zal va sog‘lom voyaga yetgan ovozning shakllanishiga yordam beradi. Shunday qilib, vokal kuylash holati va nafas olish bo‘yicha tizimli, maqsadli, izchil va pedagogik jihatdan asosli ish vokal va xor san’atining butun murakkab, ko‘p qirrali mustahkam poydevorini tashkil qiladi. Aynan shu mustahkam, yuqori sifatli poydevorda boshqa barcha murakkabroq badiiy mahorat va qobiliyatlar keyinchalik quriladi, shakllanadi va takomillashtiriladi: tembrning bir tekisligi, barqarorligi va go‘zalligi; intonatsiyaning aniqligi va sofligi; diksiyaning ravshanligi va tushunarliligi;

ISSN 3030-3907

dinamik moslashuvchanlik; pirovardida, badiiy ifoda va talqinning chuqurligi, samimiyligi.

XULOSA.

Vokal-xor ishida nafas ustida tizimli ishlash — xorning texnik imkoniyatlarini kengaytiradi, intonatsiyaning tozaligini ta'minlaydi va asarning badiiy ifodaligini ta'minlaydi. To'g'ri tashkil etilgan uslubiyot nafaqat ovoz sifatini yaxshilaydi, balki xonandalarning salomatligi uchun ham foydalidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Rauf Kadyrov. Music is pedagogical. T: Flow guide. "Music" published. 2018.
2. Rachmonberdieva, S. (2023). THE IMPORTANCE OF METHODS OF VOCAL PEDAGOGY IN THE EDUCATION OF THE VOICE OF STUDENTS IN THE PERIOD OF MUTATION. In Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования (pp. 142-145).
3. Raxmonberdiyeva, S. (2023). XOR BO'LIB KUYLASHDA VOKAL XOR MALAKALARINI SAMARALI SHAKLLANTIRISH USULLARI. Innovative Development in Educational Activities, 2(6), 158-162.
4. Raxmonberdiyeva, S. M. (2020). OQUVCHILAR ESTETIK DIDINI SHAKLLANTIRISHDA MUSIQA TINGLASH FAOLIYATINING TUTGAN ORNI. Интернаука, (1-3), 67-69.
5. Raxmonberdiyeva, S. M. (2021). MUSIQA DARSLARIDA BOLALARNING MUSIQIY IJODIY FAOLIYATINI SHAKLLANTIRISHNING SAMARADORLIGI. Интернаука, (19-6), 15-16.
6. Raxmonberdiyeva, S. (2022). MTT DA BOLALARNI MAQOM ASARLARI TINGLATISHGA O 'RGATISH VA UNI IDROK QILISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(7), 489-494.
7. Karimova, D. (2023). Musiqa o'qitishning pedagogik tashxisi va metodlari. Наука и технология в современном мире, 2(7), 47-49.
8. Karimova, D. A. (2023). Musiqa o'qitish metodikasi: boshlang'ich sinflarda musiqa tinglash faoliyati. Science and Education, 4(3), 389-394.
9. Karimova, D. (2023). METHODICAL ANALYSIS OF LONDON SCHOOL IN MUSIC TEACHING TECHNOLOGY. Solution of social problems in management and economy, 2(2), 43-47.
10. Karimova, D. A. (2022). MUSIQA DARSLARIDA BOLALAR MUSIQA TUYG 'USINI TAKOMILLASHTIRISH. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(Special Issue 4-2), 288-294.

ISSN 3030-3907